

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΑΓΚΟΣ, Καθηγητής Ευρωπαϊκού Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Laudatio επιτιμοποίησης κ. Αναστασιάδη

Ο λαός της Κύπρου πέρασε διαμέσου των αιώνων χρόνια άνθισης, πολιτιστικής και βιοτικής, αλλά και χρόνια δίσεκτα, χρόνια υποδούλωσης, αποικισμού, διαμελισμού του εδάφους και της ακεραιότητας της ανεξάρτητης κυπριακής Πολιτείας. Αν μείνουμε, αναγκαστικά, στις σκοτεινές πλευρές της ιστορίας του Νησιού, η έκτασή τους κατά κανόνα εστιαζόταν στην Ανατολική Μεσόγειο. Το πολύ-πολύ να εκτεινόταν στην ευρύτερη, ηπειρωτική-μεσανατολική ενδοχώρα.

Η οικονομική κρίση στη δίνη της οποίας βρέθηκε η Κύπρος πριν και μετά την εκλογή του Νίκου Αναστασιάδη στην προεδρία τον Φεβρουάριο του 2013, είχε κατά συρροή οικουμενικές και βιοπολιτικές διαστάσεις. Οικουμενικές καταρχάς, αν πιστέψουμε έγκριτη αμερικανική πολιτική επιθεώρηση, που έγραφε τον Δεκέμβριο 2012 : [παραθέτω] « Η διάσωση των κυπριακών τραπεζών αποτελεί σημαντικό ορόσημο. Είναι, σε σχέση με το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της Κύπρου, η δεύτερη πιο ακριβή διάσωση τραπεζών που έχει καταγραφεί στον κόσμο. Μια διάσωση της τάξης των 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε μια οικονομία 18 δις δολαρίων, σημαίνει ότι για να διασωθούν οι κυπριακές τράπεζες χρειάζεται το εκπληκτικό 56% του ΑΕΠ. Η διάσωση των κυπριακών τραπεζών είναι η μεγαλύτερη μετά απ' αυτή της Ινδονησίας, το 1997» [τέλος της παραπομπής]. Έπειτα, στον επιχώριο [κυπριακό] γραπτό Τύπο, αλλά και στον διεθνή, είχαμε διαβάσει ότι οι Κύπριοι πολίτες ενσυναισθάνθηκαν τα μέτρα που ελήφθησαν εκείνη την άνοιξη του 2013 για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, με οδύνη ισοδύναμη εκείνης που είχαν βιώσει κατά την τουρκική εισβολή και κατοχή τον Ιούλιο του 1974 και κατά τον ολέθριο δρόμο που είχε ανοίξει στην εισβολή η εγκληματική στρατιωτική οργάνωση η οποία κυβερνούσε τότε την Ελλάδα.

Ίσως να μπορούν σήμερα να αξιολογηθούν σαν υπερβολικές αμφότερες οι αξιολογήσεις αυτές, που προέρχονται από το χώρο της δημοσιότητας. Το θέμα όμως δεν είναι αυτό! Το ζήτημα είναι ότι ο Νίκος Αναστασιάδης, λίγες ημέρες μετά την εκλογή του στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, κλήθηκε να πάρει πολιτικές αποφάσεις που δεν ανήκαν στην τροχιά μιας συνηθισμένης και κανονικής διαχείρισης των δημόσιων υποθέσεων ενός κυρίαρχου κράτους.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία του ίδιου του προέδρου Αναστασιάδη, όταν λίγες μόνον ημέρες μετά την ανάληψη των καθηκόντων του για πρώτη φορά διαπραγματεύτηκε, στο Eurogroup, στις 16 Μαρτίου 2013, με τους Ευρωπαίους εταίρους της Κύπρου τους όρους υπό τους οποίους η κυπριακή οικονομία θα επανερχόταν, σταδιακά, σε κατάσταση κανονικότητας όσον αφορά την από μεριάς της πλήρωση των προδιαγραφών συμμετοχής της στην Ευρωζώνη, συναίνεσε, στους πλέον επαχθείς από τους όρους που του ετέθησαν, «μετά από σημαντικές πιέσεις»

[δικά του τα λόγια!], οι οποίες του είχαν ασκηθεί από τους Ευρωπαίους εταίρους. Σημειωτέον ότι ήταν το πρώτο του ταξίδι στις Βρυξέλλες.

Η οικονομία της Κύπρου βίωνε, από το 2009 και μετά, την έκπτωσή της σε μια δεινή οικονομική κρίση ως αποτέλεσμα όχι μόνο του μικρού μεγέθους και της ανοιχτότητάς της (που την καθιστούσαν ευάλωτη στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση), αλλά και της αφοπλιστικής αδυναμίας (μήπως και της ανικανότητας ;) της προ της προεδρίας Αναστασιάδη διακυβέρνησης να χαράξει μακροοικονομική πολιτική προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις μιας οικονομίας αιμοδοτούμενης από ένα σκληρό νόμισμα, το ευρώ. Ως εκ τούτου, η Δημοκρατία της Κύπρου είχε αιτηθεί, από το καλοκαίρι του 2012, την υπαγωγή της στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης · ακόμη δε περισσότερο, μετά από διαπραγματεύσεις που είχαν διαρκέσει μέχρι τις 30 Νοεμβρίου 2012, είχε συμφωνηθεί η στήριξη της κυπριακής οικονομίας με χορήγηση δανείου ύψους 10 δις ευρώ υπό την αίρεση της λήψης περιοριστικών οικονομικών μέτρων (μειώσεις μισθών και κοινωνικών παροχών, αυξήσεις φόρων, ιδιωτικοποιήσεις). Απέμενε να συμφωνηθεί το ακριβές ποσό που θα χρειαζόταν για να ανακεφαλαιοποιηθούν οι κυπριακές τράπεζες. Στην πράξη, όμως, η ανακεφαλαιοποίηση των δυο μεγαλύτερων, των λεγόμενων συστημικών σήμερα, κυπριακών τραπεζών (της Λαϊκής και της Τράπεζας Κύπρου) ήταν αδύνατη, καθώς οι τράπεζες αυτές ήταν εκτεθειμένες στα τοξικά ομόλογα του ελληνικού δημοσίου του 2009-2010 και στις ολέθριες συνέπειες που είχε, επ' αυτών, το κοινώς λεγόμενο κούρεμα των ελληνικών ομολόγων το Φεβρουάριο 2012, κι ενώ ήδη το σύνολο του κυπριακού τραπεζικού συστήματος παρέπεε, λόγω της ανεξέλεγκτης δανειοδότησης στην οποία επιδιδόταν επί σειρά ετών, η οποία υπερέβαινε τις ανάγκες της κυπριακής αγοράς και τις αντοχές της κυπριακής οικονομίας.

Αυτό που από τον πρόεδρο Αναστασιάδη είχε ζητηθεί, επιτακτικά, να συναινέσει, στο Eurogroup της 16^{ης} Μαρτίου 2013, ήταν να νομοθετήσει η κυπριακή Βουλή των Αντιπροσώπων, πέραν των μέτρων λιτότητας που εισάγονταν σε εκπλήρωση της αιρεσιμότητας της διάσωσης, την επιβολή μιας εφάπαξ φορολόγησης των τραπεζικών καταθέσεων στην Κύπροκάλυψη ενός πρόσθετου κόστους της διάσωσης ύψους 5,8 δις ευρώ, η οποία θα έπρεπε να γίνει με τη φορολόγηση-κούρεμα των καταθέσεων στις κυπριακές τράπεζες. Συγκεκριμένα, του ζητήθηκε να νομοθετηθεί το κούρεμα των καταθέσεων στις κυπριακές τράπεζες κατά 6,7% για καταθέσεις έως 100 χιλιάδες ευρώ και 9,9% για καταθέσεις που ξεπερνούν τα 100 χιλιάδες ευρώ.

Στο σημείο αυτό να υπενθυμίσω ότι τον Οκτώβριο του 2010 στην γαλλική πόλη Deauville, η Καγκελάρια Merkel και ο τότε Γάλλος Πρόεδρος Nicolas Sarkozy, είχαν συμφωνήσει –για πρώτη φορά στα χρονικά του ανεπτυγμένου κόσμου– επί της αναγκαιότητας, ακόμη και μια ανεπτυγμένη χώρα της Ευρωζώνης, όπως η Ελλάδα,

να υποστεί κούρεμα στο δημόσιο χρέος της. Οι δημοσιονομικά υγιείς χώρες της Ευρωζώνης, όπως και οι φορολογούμενοι των δημοσιονομικά προβληματικών χωρών, δεν θα έπρεπε πλέον να σηκώσουν το βάρος της διάσωσης ενός κράτους. Σε αυτό θα έπρεπε να συμμετάσχουν και οι ιδιώτες πιστωτές ενός κράτους, περιλαμβανομένων των μικροομολογιούχων, ειρήσθω εν παρόδω. Η αρχή αυτή εφαρμόστηκε στην Ελλάδα τον Μάρτιο του 2012. Ένα χρόνο αργότερα, έμελε να εφαρμοσθεί στην Κύπρο, όχι πια για το δημόσιο χρέος της χώρας, αλλά για τις καταθέσεις της χώρας. Αυτή τη φορά, στο στόχαστρο βρέθηκαν όχι πλέον οι πιστωτές του Δημοσίου, αλλά οι καταθέτες των τραπεζών μιας χώρας.

Μακράν ημών, και μάλιστα μετά τόσα χρόνια, η εικασία ότι οι πιέσεις που ασκήθηκαν στον πρόεδρο Αναστασιάδη στο Eurogroup να αποδεχτεί ένα τόσο επώδυνο, κοινωνικά, μέτρο, αντανakλούσαν -δήθεν- την επίδειξη δύναμης σε βάρος μιας μικρής χώρας όπως η Κύπρος, στην οποία -επίδειξη δύναμης- είχαν εκτραπεί οι Ευρωπαίοι εταίροι για το λόγο ότι η Κύπρος είχε προσελκύσει πλούτο, στα τραπεζικά θησαυροφυλάκια, «υφαρπάζοντάς» τον (κατά κάποιο τρόπο) από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα άλλων κρατών μελών (της Γερμανίας επί παραδείγματι, ή του Λουξεμβούργου). Στην πραγματικότητα, η δέσμη των μέτρων που του ζητήθηκε να νομοθετηθεί στην Κύπρο ήταν το φυσιολογικό επακόλουθο της αφοσίωσης, του προ της διακυβέρνησης Αναστασιάδη κυβερνητικού προσωπικού της Κύπρου, σε μια επεκτατική, λαϊκίστικου χαρακτήρα μακροοικονομική πολιτική, η οποία επιφανειακά και βραχυπρόθεσμα, χωρίς όραμα και τόλμη, διαχειριζόταν τα διαρθρωτικά προβλήματα της κυπριακής οικονομίας, και δη του υπερτροφικού τραπεζικού τομέα της (το μέγεθος των τραπεζικού τομέα της Κύπρου ήταν 9 φορές μεγαλύτερο του ΑΕΠ της χώρας).

Η πρόταση του προέδρου Αναστασιάδη προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων να εγκρίνει τα -κοινωνικά επαχθή- μέτρα, προσέκρουσε στην άρνηση, συλλήβδην, των πολιτικών κομμάτων να τα ψηφίσουν, ακόμη και του κόμματος του οποίου ήταν ο ηγέτης προτού εκλεγεί στην προεδρία της Δημοκρατίας. Η νέα διαπραγμάτευση με τους εταίρους στο Eurogroup, στην οποία ο πρόεδρος Αναστασιάδης προσήλθε κουβαλώντας το φορτίο της γενικευμένης κοινωνικής αντίδρασης και της διακοπής (προσωρινά) της πρόσβασης του κοινού στις τράπεζες ώστε να αποτραπεί η πλήρης χρεοκοπία τους, κατέληξε στο να του ζητηθούν, επιτακτικά, ακόμη πιο δυσάρεστα μέτρα, τα οποία αμέσως, τη φορά αυτή, ενέκρινε με νόμο η Βουλή των Αντιπροσώπων : συγχώνευση της Λαϊκής Τράπεζας με την Τράπεζα Κύπρου, απώλεια των καταθέσεων στη Λαϊκή Τράπεζα, επιβολή εισφοράς 40% και πλέον σε όλες τις καταθέσεις στις κυπριακές τράπεζες που υπερβαίνουν τα 100,000 ευρώ.

Από τον Μάρτιο του 2013 και για τέσσερα ολόκληρα χρόνια, ο πρόεδρος Αναστασιάδης έδωσε πλήρες νόημα στη δραματική και ιστορική απόφασή του να αναπροσανατολίσει την πορεία της δημόσιας αλλά και της ιδιωτικής οικονομίας της

Κύπρου, μέσα στην Ευρώπη και την ευρωζώνη, από την αταξία και τον εξαιρετισμό στην κανονικότητα, στη συνέπεια προς ανειλημμένες υποχρεώσεις. Το δίλημά του, στο αποκορύφωμα της οικονομικής κρίσης «κλήθηκα ή ν' αποφασίσω να είμαι ωφέλιμος ή να αποφύγω αποφάσεις για να είμαι αρεστός», το έλυσε ο ίδιος, καταρχάς με την ιδιοκτησία των επαχθών μέτρων την οποία επιφύλαξε στη δική του απόφαση, αρνούμενος τον όποιο «δοτό» τους χαρακτήρα. Καθοδηγώντας, έπειτα, υπεύθυνα την κυπριακή κοινωνία, με το μείγμα πολιτικής που ακολούθησε, να κατανοήσει την ανάγκη εφαρμογής των μέτρων, να πειστώσει, να κατεβάσει το κεφάλι, να σηκώσει τα μανίκια, ακόμη και να δουλέψει περισσότερο με λιγότερα χρήματα, ώστε να καταφέρει εν τέλει να αποδεσμευτεί από τη μέγγενη όχη των βουλήσεων των άλλων –των Ευρωπαίων εταίρων ή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου- αλλά των δυσάρεστων πλευρών του ίδιου της του εαυτού.

Σε πόση μελαγχολία δεν μας οδηγεί, άραγε, η σύγκριση, με την σημερινή οικονομική και κοινωνική κατάσταση της Κύπρου και με την κατευθυντήρια γραμμή του πολιτικού ηγέτη που οδήγησε στην κατάσταση αυτή, της σημερινής Ελλάδας, η οποία αγωνιά και αγωνίζεται, 10 χρόνια μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, να στοιχηθεί με πειθαρχία πίσω από τις νόρμες που διέπουν τη συμμετοχή στο ευρωπαϊκό –οικονομικό κατά βάση- γίνεσθαι. Στην ίδια μελαγχολία οδηγεί η ανάμνηση (νωπή ακόμα) ενός από τους πρωθυπουργούς των αλληπάλληλων μνημονίων, κατά τον οποίο τα δρακόντεια μέτρα λιτότητας που εισηγήθηκε στην Βουλή να τα λάβει «ήταν εκτός των ιδεολογικών ορίων του κόμματός (του)», που κυβερνούσε, ήταν «μέτρα έκτακτης ανάγκης». Σε ίδια μελαγχολία οδηγεί και η ανάμνηση υπουργού της περιόδου των μνημονίων, υψηλά ιστάμενου στην κυβερνητική ιεραρχία, ο οποίος είχε δηλώσει «συντετριμμένος» για το ότι τα μέτρα λιτότητας που εισηγούνταν «ενέχουν στοιχείο κοινωνικής αδικίας». Αυτοί οι κυβερνήτες, όπως και άλλοι ελλαδίτες συνάδελφοί τους, ήταν σαν να έλεγαν : «αν ήταν στο χέρι μας, δεν θα τα παίρναμε (τα μέτρα λιτότητας)». Έλεγαν δηλαδή στο κοινό τους, ακριβώς το αντίθετο από αυτό που ο πρόεδρος Αναστασιάδης απηύθυνε πλέον στο κυπριακό κοινό μετά τις «πιέσεις» που του ασκήθηκαν στο Eurogroup : «ήταν στο χέρι μου, τα μέτρα, και τα πήρα».

Το μείγμα δημοσιονομικής και μακροοικονομικής πολιτικής που εφάρμοσε στην Κύπρο της οικονομικής κρίσης ο πρόεδρος Αναστασιάδης, ιεραρχούσε τις ανάγκες, περιελάμβανε τολμηρές μεταρρυθμιστικές δράσεις, αναζητούσε διεθνείς συμμαχίες, κατεύναζε τις ανησυχίες των πολιτών, τηρούσε ισορροπίες που επέτρεψαν εσωτερικά την κοινωνική ειρήνη, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την οικοδόμηση στέρεων βάσεων της πορείας προς την ανάκαμψη και την ανάπτυξη.

Ανεξίτηλο στοιχείο αυτής της πολιτικής, την οποία μοντάρισε, εξάλλου, ένας πολιτικός σαν το Νίκο Αναστασιάδη, που είχε δοκιμαστεί και διαπρέψει επί χρόνια στο στίβο της νομικής πράξης, ήταν η νομιμότητά της έναντι κανόνων

προστατευτικών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, και μάλιστα η νομιμότητα των πιο επώδυνων μέτρων αυτής της πολιτικής που ήταν το δραστικό κούρεμα των τραπεζικών καταθέσεων των πολιτών. Περί αυτής απεφάνθη το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις 20 Σεπτεμβρίου 2016, στην εμβληματική υπόθεση Ledra Advertising Ltd και Ελευθερίου, Παπαχριστοφή και Θεοφίλου κατά Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Το δυσάρεστο αυτό μέτρο της κυπριακής Πολιτείας, είπε το Δικαστήριο, δεν συνιστά υπέρμετρη και απαράδεκτη παρέμβαση θίγουσα την ίδια την ουσία του δικαιώματος προστασίας της ιδιοκτησίας των ενδιαφερόμενων καταθετών, όπως τούτο κατοχυρώνεται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τον λόγο ότι δια του μέτρου αυτού αποτράπηκε σοβαρότερη οικονομική ζημία των προσφευγόντων προσώπων, την οποία αυτά θα υφίσταντο αν ελλείψει τέτοιου μέτρου αφήνονταν οι δυο συστημικές κυπριακές τράπεζες να πτωχεύσουν.

Κύριε πρόεδρε,

Η Νομική Σχολή του Αριστοτελείου, τιμά στο πρόσωπό σας, μεταξύ άλλων, τον τρόπο που κυβερνήσατε, εντός της Ευρώπης, την Κύπρο της οικονομικής κρίσης. Καλύτερα από κάθε άλλον εσείς γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, ότι το κυβερνάν δεν είναι μια υπερβατική δραστηριότητα, αλλά μια τέχνη σκληρών επιλογών μέσα στον ιστορικό χρόνο. Η δημόσια σφαίρα, το αποδείξατε, ακμάζει όταν ερείδεται σε μια ανταγωνιστική οικονομία. Η εξουσία (κι αυτό το αποδεικνύετε) είναι αποτελεσματική όταν στηρίζεται στη δύναμη της πειθούς, και όχι σε αυτοθαυμαστικές αναφορές του τύπου –που δυστυχώς καλά γνωρίζουμε όλοι εμείς εδώ στην Ελλάδα- «οι αντιεξουσιαστές στην εξουσία».

Κύριε πρύτανη, κύριοι αντιπρυτάνεις, κυρία κοσμήτορα, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι, αγαπητοί φοιτητές και φοιτήτριες,

Ο κυβερνήτης είναι χρήσιμος στον εαυτό του και τη χώρα του όταν δεν εκφυλίζει την ιδεολογία του σε ιδεοληψία, αλλά τη διατηρεί ως πυξίδα προσανατολισμού. Όταν διαθέτει τη βούληση του άρχειν. Κι όταν έχει τη σπάνια ικανότητα, όπως το έγραψε πριν από εκατοντάδες χρόνια ο Φλωρεντίνος γραμματικός, «να προσαρμόζεται στη φυσιογνωμία των καιρών».-